

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/1, p. 177-190

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11368>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 15.01.2017

✓ Accepted/Kabul: 14.03.2017

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Davut KILIÇ – Prof. Dr. Mehmet KÖÇER

This article was checked by iThenticate.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÇETİN BİR MÜCADELE: ÇEKİRGE İLE “SAVAŞ”

Ömer OBUZ*

ÖZET

İnsanoğlu varoluşundan itibaren çeşitli afetler ile başa çıkmaya çalıştı. Bir afet olarak nitelendirilen çekirge salgınları da tarih boyunca toplumların başına adeta “bela” oldu. Bilhassa tarım arazilerine verdiği zararlarla kıtlık yaşanmasına yol açtı. Hem Osmanlı İmparatorluğu ve hem de Türkiye Cumhuriyeti döneminde yoğun olarak gerçekleşen çekirge istilalarına karşı çok çeşitli önlemler alınarak bu istilalarla mücadele edilmeye çalışıldı. Çalışmada Cumhuriyet döneminde yaşanan çekirge salgınları ve bunlara karşı alınan tedbirler incelenmektedir.

Bu çalışma ile Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında meydana gelen çekirge istilaları, ekili ve dikili arazilere verdikleri zararların boyutu, gerçekleşmesi muhtemel istilalar karşısında hükümetler tarafından alınan tedbirler, gerçekleşmiş olan çekirge salgınlarına karşı gerçekleştirilen müdahaleler ile yapılan yasal düzenlemeler değerlendirilmektedir. Yine bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası işbirliğine ne denli önem verdiği gibi temel başlıkların bütün olarak ele alınması ile bir sonuca ulaşılması hedeflendi. Yanı sıra çalışmanın kapsamına giren dönem aralığında, Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinde çeşitli türlerde çekirge salgınlarının meydana geldiği, dönemin basın organlarında haberlere konu olmuş ve arşiv belgelerinde de yine bu hususta çeşitli bilgiler yer almış idi. Dönemin siyaset adamları ve konunun uzmanları da etkin bir mücadele için ellerinden gelen her türlü gayreti gösteriyor idi. Dolayısıyla son derece önemli bir konu olan çekirge istilaları ile ilgili bu makalenin literatüre katkı sunacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Çekirge, Cumhuriyet, İstila.

* Arş. Gör. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü El-mek: omerobuz@gmail.com

A FIERCE STRUGGLE IN THE REPUBLICAN PERIOD: “FIGHT” WITH THE LOCUSTS

ABSTRACT

Humankind has tried to overcome various natural disasters since its existence on earth. Locust invasion, which is considered as a natural disaster, has caused “trouble” to many nations throughout the course of history. In particular, it caused famine by damaging the agricultural lands. Both in the periods of Ottoman Empire and the Republic of Turkey, many precautionary measures were taken in order to fight with these intense invasions. In research, locust invasions in the Republican Period and precautionary measures which are taken against these invasions are studied.

With this work, locust invasion occurred during and after the proclamation of the Republic, sizes of their damages given to cultivated and planted lands, precautions taken by the governments against possible infestations, responds towards previous outbreaks of locusts and legal regulations are evaluated. Also in this context, it is aimed to reach a conclusion by taking the key subjects as a whole, as well as how Republic of Turkey gives importance to international cooperation. In addition, in the period of the study, there were reports in the media and information in archive documents that there were outbreaks of locusts in various species in almost every region of Turkey. Politicians and relevant experts had done their bests for an effective struggle. Hence, it is hoped that this article on locust invasion an extremely important issue will contribute to the literature.

STRUCTURED ABSTRACT

Locusts that pull ahead long distances in large herds are creatures which humanity contends from past to present and they also pose an economical threat to the governments especially with infests to the agricultural products. Herd of locusts, which are struggled from Ottoman Empire to Republic of Turkey and characterised as disaster, could create serious destructions by infests to the crops. Moreover, also the statement of infests of the locusts, which can spread on large areas in a short period, to the agricultural products could increase in a short period. So much so that even their destruction on the cultivated land had caused the societies to face with scarcity. As mentioned above, various ways including legal regulations were tried to struggle with Locust invasion that annoyed Ottoman Empire. Locusts infestations had also occurred after subversion of empire, in and after the year of 1923, in other words in Republic period. Different species of locusts which spread on a large geographical area and move in on cultivated areas had been seen in almost every region of the country and had laid their eggs in the area in a short period.

As is known, wars that had been continued for many years had also further distorted existing economical balances. Atatürk and his friends, who proclaimed the Republic on 29 October 1923, faced with many

Turkish Studies

problems in this atmosphere. There were many problems that had been needed to be solved in economical, cultural, political, social and similar matters. One of the problems that the founding fellow who had been aiming at rapid development had to struggle was these Locust invasion. However, economic opportunities were rather limited. Nevertheless, the struggle with locusts continued intensely from the 1920s until the 1960s. Various legal regulations had been made in order to be more effective and successful. Many works had been performed in order to ensure citizens to become conscious of this issue and to do their shares in this struggle. Various equipments had been purchased and relevant experts had been brought to the country from abroad again for this struggle. In substance, international cooperation was also very important in order to be successful in the struggle against outbreaks of locusts not only affecting Turkey but also many other countries. Because of this, Turkey both had collaborated with neighbouring countries and had maintained the communication with United Nations. As a matter of fact, Turkey became a part of agreements prepared for struggle against locusts and paid attention to involve in information exchanges and works to be carried out together. Turkey sent relevant experts to the conferences on locusts held at different periods on behalf of the country and sometimes sent delegations to have an exchange of ideas with the countries struggling with locusts and to investigate conducted struggles.

It is understood from the information contained in many news reports and archival documents in the media during the period when outbreaks of locusts occurred in almost every region of Turkey where they occasionally damaged agricultural land, and landowners were upset about this during the period of the study. Nevertheless, it is estimated that this article will contribute to the literature because there is no detailed study on outbreaks of locusts and struggles carried out in this context in Republic period which is an important issue. Exactly at this point, the study emerged from the desire to seek answers to the questions how intense locusts infestations in different cities of Turkey, how much damage that caused to the lands, how intense the struggle against outbreaks of locusts and how struggle with this. In accordance with this desire, the aim of the study named “A Fierce Struggle in The Republican Period (1923-1960): “Fight” With The Locusts” was to evaluate locust infestations in Turkey from the 1920s to the late 1950s from various aspects. In addition to this, the governments’ attitudes towards locusts infestations and their precautions have also been examined. So the focus of the study is; the destruction of the locusts infestations in the cultivated lands, the legal regulations made for this struggle, the precautions taken, the interventions made to the locusts, the equipments purchased and the expectations from the society.

The study conducted in the context of these questions, was aimed at analyzing locusts infestations and struggles against it until the end of the 1950s from various aspects. And over time, it was seen that more systematic interventions were realized by progressing in the struggle with locusts. So long as locusts had not yet entered the country, the administrators activated the necessary mechanisms to take the necessary precautions and they had been taking action. Politicians and relevant experts had done their bests for an effective struggle. It was tried

to systematize the struggle with outbreaks of locusts by making legal regulations, purchasing equipments for the struggle, being in a search of relevant experts and attaching importance to international cooperation in this area. Moreover, great importance was attached to international cooperation and the communication with the countries affected by outbreaks of locusts was maintained. Within the scope of this struggle, information exchange was maintained from 1920s until 1950s without slowing down and even Turkey exported some equipment to other countries to struggle with locusts.

Ultimately, Turkey has increased its experience in this struggle over time. In sum of all these, despite the country has exposed to locusts invasion for many times, it has given a successful impression to avoid any serious damage with the precautions taken and the works carried out. Likewise, the government avoided major destructions by responding to serious outbreaks in required times. As a result, although there had been some difficulties in Turkey during the period of study, a serious shortage of scarcity had not been occurred. And even an increasing acceleration had been gained in agricultural products.

Keywords: Disaster, Locust, Republic, Invasion.

Çekirge İstilalarından Kesitler

İnsanoğlu, varlığından itibaren çekirge istilaları ile mücadele etmiş ve bu tarih boyunca insanları zor durumlara sokmuştur. Nitekim çekirge istilaları, Osmanlı İmparatorluğu'nu da oldukça etkilemiştir. Bilhassa son yıllarında zirai mücadelenin başını çekirgeler çekmiştir. Büyük sürüler halinde arazileri istila eden bu canlılar, gittikleri yerlerdeki mahsulâtı yiyerek kıtlığa neden oluyorlardı. Cumhuriyet döneminde olacağı gibi Osmanlı'da da çekirgeler tarımsal arazileri büyük sürüler halinde belirli aralıklarla istila ediyordu. İmparatorluğun son yıllarında Anadolu'yu tehdit eden çekirge türü ise biri Fas, diğeri de Çöl yahut diğeri adıyla Sudan çekirgesi idi. Çöl çekirgeleri Osmanlı'nın Doğu ve Güneydoğu bölümü ile Arap vilayetlerinde, Fas çekirgeleriye Batı Anadolu başta olmak üzere Orta Anadolu, Güneydoğu ve Arap vilayetlerinde yıkıcı istilalara neden oluyordu (Yıldırım, 2014:1018-1020).

Yeni devlet 1923'de ilan edildiğinde İmparatorluktan miras kalan çeşitli sorunlarla yüzleşti. Sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik problemler alabildiğinde fazlaydı ve bunlardan biri de Cumhuriyet döneminde uzun süre mücadele edilen çekirge salgınlarıydı. Farklı türlerde çekirge istilalarına maruz kalan Türkiye'de bu afet geniş bir dönem aralığında devam etti. Cumhuriyet döneminde bilhassa ikisi yerli olmak üzere üç cins çekirge Türkiye'nin başını ağrıttı. Bunlardan biri Türkiye'nin hemen her tarafında tek tük bulunmasına rağmen özellikle Ege'de, Antalya, Hatay, Maraş ve Antep vilayetlerinde yayılma alanı gösteren Fas çekirgesiydi. (Balâmîr, 1956:6 ; Özek, 9 Mayıs 1952:2). Bir diğeri Trakya, Marmara havzası ve Karadeniz sahilinde, kısmen Ege, Antalya ve Mersin Torosları, Ankara, Çankırı, Yozgat, Güney'de Maraş, Doğu'da Bitlis, Muş, Erzurum ve Kars çevresinde temerküz etmiş olan İtalyan cinsi çekirgeydi (Özek, 9 Mayıs 1952:2.; Balamir, 1956:15,16). Diğeri cins ise Çöl yahut Sudan çekirgesi diye isimlendirilen ve yeryüzündeki göçmen ve zararlı çekirgelerin başında gelen çekirge türü idi. Türkiye'nin yerli çekirgelerinden olmayan Çöl çekirgeleri Güneydoğu Anadolu ve hatta Anadolu'nun büyük çoğunluğunda tahribatlara neden oldu (Özek, 9 Mayıs 1952:2;Balamir, 1956:32,33). Üç önemli devre geçiren çekirgelerin bu devreleri 45 günlük müddet zarfında cereyan ediyordu. İlk safha çekirgelerin uçarak gelmesi, ikincisi yumurtalarını bırakması, sonuncusuysa yumurtalardan çıkan çekirgelerin tahribatıydı. Dolayısıyla

yumurta bırakılan alanların hemen tespit edilmesi ve bu çekirgelerin yumurtadan çıkmadan imha edilmesi son derece hayatiydi (TBMM Tutanak Dergisi, 17.11.1952:176,177).

1920’li yıllar boyunca üretime ciddi zararlar veren çekirgeler Osmanlı’da ve Cumhuriyet döneminde “felaket” olarak nitelendirildi. Nitekim Hilal-i Ahmer Mecmuası’nda, “çekirgeler zamanımıza gelinceye kadar hakiki bir felaket addedilmiştir” denilerek çekirgelerin verdiği zararların boyutu ortaya konuyordu. (Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası, 15 Mart 1925:262).

Irak ve Suriye gibi bölgelere yakın olan Güneydoğudaki vilayetlerin yoğun şekilde maruz kaldığı çekirge salgınları 1920’ler boyunca şiddetinden bir şey kaybetmedi. Dönemin Diyarbakır mebusu Zülfü Bey 1925’in hemen başında Ziraat Vekili Hasan Fehmi Bey’den çekirgelerin verdiği hasarla ilgili bazı sorularına cevap vermesini talep etti. Diyarbakır, Siverek, Mardin ve Urfa’da çekirgelerin oldukça tahribat yarattığı, ekinlere zarar verdiği, buna karşılık Vekâletin ne gibi tedbirler aldığını sordu. Hasan Fehmi Bey, şimdiye kadar bölgede 11.812 dönüm arazinin sürülerek çekirge yumurtalarının toplandığını, ancak mevsimin kış olmasından dolayı asıl faaliyetlerin yeni başlayacağını söyleyerek 45 bin parça çinko levhanın tehlike altındaki bölgelere gönderildiğini belirtti. Hasan Fehmi Bey’in dikkat çektiği önemli husus ise Suriye ve Irak hükümetlerinin bu mücadelede daha etkin olması için Hariciye Vekâleti aracılığıyla dikkatlerinin çekildiği idi (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 030.10/7.39.32; TBMM Zabıt Ceridesi, 5.1.1341:13,14).

1926’da ise Ziraat Vekili Sabri Bey yaşanan çekirge istilalarına şöyle dikkat çekiyordu:

“Maatteessüf geçen sene şark vilâyetlerimizde mühim çekirge mücadelesine maruz kaldık. Efendiler, kemali memnuniyetle arz edeyim ki memurini fenniyemiz çekirge hususunda bihakkın muvaffakiyet istihsal ettiler. Yalnız civarımızda bulunan memleketlerin bu mücadele hususundaki ihmalleri bizi daima tehlike ve endişe içinde bulundurmaktadır ve bu senede geçen seneye nispetle fazla bir mücadeleye girmek, mecburiyeti elimesi içinde bulunuyoruz. Mamafih Vekâlet, dahilde mücadelesine devam etmekle beraber civar hükümetlerle de mücadelenin umumi bir şekle girmesi için teşebbüsatta bulunmaktan geri kalmamaktadır.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 14.04.1927:153).

Bu cümlelerden de rejimin bu konuda oldukça duyarlı ve hassas olduğu anlaşılmaktadır. Zira çekirge istilaları korkunç tahribatlara neden oluyordu. 1920’li yılların sonlarına doğru Siirt’te meydana gelen çekirge afetinin yarattığı endişeyi şu pasajda görmek mümkündür:

“Günlerden bir gün her tarafın ıslıl ıslıl aydınlık olduğu bir saatte birden bire gökyüzü, simsiyah bir perdeyle örtülür gibi oldu. Herkes sokağa fırlayıp şaşkın şaşkın etrafa bakınmaya başladı. Alçaktan gerili siyah bir perde, uğultu içinde, kuzeybatıya doğru hareket ediyordu. Hareket halindeki kara perde açılmak nedir bilmiyordu. Bu, yeşil Eruh’un dağlarına, ovalarına, ağaçlarına Arabistan çöllerinden gelen bir çekirge sürüsünün saldırısıydı. Çekirgelerin geçtiği tarlalardaki ekinleri bir anda yok ediyor, kondukları ağaçların yeşil yapraklarını soyup ağaçları cascavlak bırakıyorlardı. Kanatlarının altı kıpkırmızı, sırtları yeşildi. Uçuş halinde olanlar yere konuyor, arkadan saf saf gelen çekirgeler ağaçları ve tüm yeşillikleri kemirip tüketiyorlardı. Sonra ince kıl gibi uzanan bıyıklarını oynata oynata tünedikleri yerlerde dinleniyorlardı.”

Arabistan çöllerinden gelen ve geçtiği bütün ekinleri bir anda yok eden bu çekirge sürüleri ile baş edebilmek adına yöredeki halk, memur ve jandarmalar ellerine kazma, kürek alarak çekirgeleri daracık bir vadide karşıyorlar ve bir hendek kazıp, toprağı da set şeklinde kanalın yanına yığıyorlardı. Alçaktan uçan çekirgeler de sete çarparak hendeğe düşüyor ve sonra da halk ellerindeki kazma ve küreklerle çekirgeleri eziyor, üzerlerine gaz döküp yakıyorlardı (Erden, 2012:24).

Siirt, Diyarbakır, Urfa gibi Mardin de çekirge istilalarına sık sık maruz kalıyordu. Hem personel ve hem de mücadelede kullanılacak nakliye vasıtaları ile diğer malzemelerse yetersizdi. Mardin Çekirge ile Mücadele Müdürlüğü, 13 Eylül 1926 tarihinde Ziraat Bakanlığı'na bir rapor gönderdi. Bu raporda büyük bir ekili alanın çekirge tehdidi altında olduğu ifade edildikten sonra çekirge mücadelesinin üstesinden gelebilmek adına ihtiyaç duyulan, çinko levha ve kutu, kazma, kürek, uranya, pulvarizatör, kamyon, traktör gibi çeşitli malzemeler acil olarak isteniyordu (BCA, 30.10/185.277.7.).

Çekirge istilaları sadece Güney ve Doğu'da değil, Türkiye'nin hemen her bölgesinde yaşanıyordu. 1929'da Bursa'nın Orhangazi ilçesinde çekirge tahribatı oldukça fazla olmuştu (Musa, 24 Ağustos 1929:2). Yine İstanbul Kartal civarında Dolaba köyünden Yakacığa kadar olan sahada yoğun bir çekirge istilasına olmuş ve günlerce bu çekirgelerin yakılmasına uğraşılmıştı. Öyle ki bu yangın yoğunluğunu orman yangını sanan pek çok insan olmuştu (Akşam, 14 Mayıs 1929:2).

Çöl çekirgelerinin Cumhuriyet döneminde gerçekleştirdiği en yoğun istilalardan biri 1930'da yaşandı. Söz konusu istila 1 Nisan 1930'da başladı ve uçkunların faaliyetleri 12 Temmuz 1930'a dek sürdü. 16 Kentte (Adana, Diyarbakır, Erzincan, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Hakkari, Kayseri, Maraş, Mardin, Malatya, Muş, Sivas, Siirt, Urfa, Van) 3.517.687 dekarlık alan istilaya uğradı. Yapılan mücadele neticesindeyse 67.690 ton çekirge imha edildi. Söz konusu mücadele için 1652 kilometre uzunluğunda çinko levhalar kuruldu, 10 ton sabun ve 6 ton uranya sarfedildi (Balamir, 1952:15; Balamir, 1956:55).

Çekirgelerin istilasına o kadar etkiliydi ki 1930 Mayıs'ında İsmet İnönü Adana, Gaziantep, Maraş, Urfa, Van, Muş, Siirt, Hakkari, Erzurum, Cebelibereket, Bayezit vilayetlerine yazdığı yazıda Sudan çekirgesine karşı mücadelede vilayetlerin alaka göstermelerini ve İktisat Vekâleti'nin tertibatının uygulanması için bütün gayret ve vasıtaların sarf edilmesine dikkat etmelerini istedi (BCA, 030.10/185.277.10). Tüm önlemlere rağmen çekirgeler Türkiye'nin pek çok bölgesinde ekinlere tehdit olmaya devam etti. 1930 Temmuz'unda İstanbul civarında da çekirgeler ortaya çıktı. Gebze'deyse yarattıkları tahribattan dolayı dönemin kaymakamı öncülüğünde mücadele edilmeye çalışıldı (Akşam, 3 Temmuz 1930:1).

Bu arada İktisat Vekâleti Eylül 1930'da çekirge ile mücadelede çalışma gösteren mücadele ziraat müdür ve memurların maaş ikramiyesiyle taltif edilmesini şu gerekçeyle istedi:

“Mardin, Urfa vilayetlerinde Fas Çekirge'leriyle mücadele yapıldığı sırada şimdiye kadar misli görülmemiş bir miktar ve kesafette Sudan Çekirge'leri Suriye ve Irak hududumuzdan geçerek Mardin, Urfa, Hakkari, Siirt, Diyarbakır, Muş, Van, Elazığ, Malatya, Antep, Cebelibereket, Adana vilayetlerini istila etmiş ve cüzi bir kısmı da Bayazıt, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde vilayetlerinin bir kısım arazisine girmiştir. Bir afet şeklinde vaki olan çekirge savleti karşısında yüz binlerce halkın medarı maiyeti olan mahsulatını vika için mücadele ve ziraat memurlarımız her türlü müşkülâtı iktihâm ederek cansiparane ve geceli gündüzlü çalışmış ve binnetice o havalide açlık buhranının tahaddüsüne mani olmuşlardır.” (BCA, 030.10/185.277.11).

İktisat Vekilinin bu isteğine yanıt veren Maliye Vekâleti, 12 Ağustos 1928 tarih ve 7024 numaralı Heyet-i Vekile kararnamesiyle kabul edilen Çekirge ve Süne Nizamnamesinin birinci ve dokuzuncu maddesine dayanarak bu isteği reddetti. Zira çekirge ve süne haşeratinin imha ve itlafının ziraat, mücadele müdür ve memurlarının vazifesi olduğu, dokuzuncu maddeyle de görevleri gereği dolaşacak komisyon azalarının hepsine harcırah ve yevmiye verileceğinin muharrer olduğu, ancak çabalarından ötürü ikramiye verileceğine dair hiç bir kaydın bulunmadığını, bunun da özel kanunlarla düzenlenmedikçe memurlara ikramiye verilmesinin imkansızlığı belirtildi (BCA, 030.10/185.277.11). Maaş karşılığında istenen ikramiye reddedilmiş olsa da sonraki yıllarda bu

mücadelede gayret gösterenlere takdirname verildiği de oldu. Örneğin 1955’de Muş’ta çekirge mücadelesinde önemli hizmetler görmüş olan Vali Vefki Ertür’ün takdirname ile taltifi kabul edilecekti (BCA, 030.18.1.2/141.93.6).

1930’a döndüğümüzde istilaya maruz kalan kentlerde çalışmaların sürdüğü anlaşılmaktadır. 1931 Kasım’ında başlayıp Şubat ayında tamamlanan mücadele kapsamında Mardin’de çekirgelerin tohum bıraktığı 83.608 dönüm arazi çiftle sürüldü ve 18.605 dönüm araziye de çapa vuruldu. Bu çalışmalara binlerce işçi katıldı. Mardin’den alınan bilgiye göre Türkiye, Suriye ve Irak murahhaslarından oluşan mücadele komisyonunun başarılı olamadığı ve hatta Türkiye sınırına büyük emeklerle çekilen çinko levhaların Suriye köylülerince çalındığı belirtiliyordu (Cumhuriyet, 21 Haziran 1932:2).

1935 yılında çekirge sürüsü bu sefer Konya’daki beş köyün ekinlerini istila etti (Aysel, 8 Temmuz 1935:2). Çekirge istilalarından nasibi alan bölgelerden bir diğeryse Ege idi ve mücadelenin daha sistemli yürütülmesi adına 1939’da Ziraat Vekâleti burada bir çekirge mücadele sahra istasyonu kurmayı kararlaştırdı (Cumhuriyet, 10 İkinci Kanun 1939:2). Aynı yıl Amasya’da 50, 60 bin hektarlık bir alanda çekirge afeti söz konusu oldu. Mahalli vasıtalarla yapılan müdahaleler yetersiz kaldığından Ziraat Vekâleti’nden acele kaydıyla yardım istendi (Cumhuriyet, 21 Mayıs 1939:3)

1920’ler ve 1930’ların önemli problemlerinden biri olan çekirge afeti 1940’larda da tahribatına aralıksız devam etti. 1940 yılında Bakırköy’de 58, Şile’de 12.5, Çatalca’da 40, Silivri’de 6, Yalova’da 160 hektar arazide çekirge zuhur ettiğinden hemen mücadeleye girişildi ve Bakırköy’de 11.200, Şile’de 1974, Çatalca’da 1050, Silivri’de 9600, Yalova’da 85.833 kilo çekirge süfresi (nimf) imha edildi (Cumhuriyet, 21 Mayıs 1941:2). 1941 yılında çekirge sürüsü bu sefer Siirt’te görüldü. Şırnak ve Erzurum’a kadar gelen çekirgelerle mücadele için merkezden Ziraat öğretmeni Ali Coşkun gönderildi (Siirt, 7 Haziran 1941:2).

Cumhuriyet gazetesinin 23 Mayıs 1942 tarihli nüshasında da bir yıl içinde 55 vilayette 2.203.369 kilo çekirgenin öldürüldüğü, 2,5 milyon kilo süne haşeresinin imha edildiği bilgisi paylaşılıyordu (Cumhuriyet, 23 Mayıs 1942:3).

1945 ise 1930 yılındaki kadar olmasa da önemli bir çekirge salgının olduğu yıldır. Bu salgında çekirgeler Urfa, Mardin, Hatay, Gaziantep, Seyhan, Maraş, Malatya, Siirt ve Diyarbakır vilayetlerinin 40 ilçesine musallat oldu (Balamir, 1952:15). Bu istilanın bölgedeki kronolojisine bakıldığında ilk uçların Türkiye’ye 1 Mayıs 1945 tarihinde geldiği ve uçunların ileri uçuş faaliyetlerinin 9 Haziran 1945 tarihine kadar devam ettiği görülmektedir. Birkaç ilçe istina edilirse hemen hemen bu illerin bütün ilçelerinde yumurtlayan çekirgelerin ilk yumurtlaması 5 Mayıs 1945’te Mardin’in Cizre ilçesinde son yumurtlama ise 5 Haziran 1945’te Hatay’ın Kırıkhan ilçesinde kaydedildi.

1945 salgınında çekirgenin yumurtladığı arazi 213.251 dekarıdır. Urfa’nın Viranşehir ilçesi 50.000 dekarla en geniş yumurtlamanın olduğu bölgeyken Seyhan’ın Kozan ilçesi 5 dekarlık alanla en az yumurtlamanın olduğu yerdir. Bu mücadelede 627 kilo soydum arsenit, 2456 kilo ovisit, 224 kilo sabun ve gerekli oranda çinko levhaların kullanılmasıyla 683.913 kilo çekirge öldürüldü (Balamir, 1952:17,18).

Suriye yönünden gelen bu çekirgelerle mücadelede yerel idareciler öncülüğünde çalışmalar yürütüldü ve hatta çeşitli yükümlülükler yine bizzat idareciler tarafından yöre halkına yüklendi. Nizip Belediyesi, her vatandaşın belediyeye en az iki kilo çekirge getirmesini zorunlu koştı ve bundan dolayı da günlük binlerce kilo çekirge imha edildiği oldu (Ulus, 7 Haziran 1945:2).

Urfa Valiliği’nden Başbakanlığa gönderilen 1945 tarihli bir yazıda da Suriye’den gelen Sudan uçkunlarının bölgede büyük bir alanda görüldüğü ve kısa sürede yumurta bıraktıkları

belirtilerek bu yerlerin tespit edildiği ve derhal sürülmeye başlandığı, nitekim bu arazilerin yüzde yetmiş beşinin sürüldüğü belirtiliyordu. Mücadele kapsamında kazalara yeteri derecede er ve jandarmanın gönderildiği de ifade edilerek 1 Haziran'da başlayan mücadelenin 10 Temmuz'a kadar devam ettiği, Sudan çekirgelerinin bütün ekinlere zarar vermediği, fenni ve teknik usullerle mücadele edildiği ve mücadeleden iyi randıman alındığı aktarıldı (BCA, 030.10/185.277.18).

1950'li yıllar çekirge mücadelesinin yine etkin olarak sürdürüldüğü bir dönem oldu. 1953 yılında Suriye'yi aşan sarı renkli ve yumurta olgunluğundaki ilk çöl çekirge sürüleri 6 Mayıs 1953 tarihinde Urfa, Mardin, Siirt, Malatya, Maraş, Gaziantep ve Hatay illerinin 29 ilçesini istila ederek 194.580 dekarlık bir mahsul alanına yumurta bıraktı. Çekirge sürüleri memlekete girdiği andan itibaren mücadeleye başlandı (Balamir, 1956:37). Tarım Bakanlığı mücadeleye tarım teknisyenleri ve çeşitli arazi otomobilleriyle destek verdi. 28 Mayıs'tan 7 Temmuz'a dek süren çalışmalarda 762 ton kepek, 41 ton mücadele ilacı sarf edilerek 5703 ton çekirge yavrusu imha edildi (Cumhuriyet, 26 Temmuz 1953:3).

1958 yılı benzer şekilde Türkiye'de çekirge istilalarının oldukça yoğun olduğu bir başka zaman dilimiydi. Türkiye'nin pek çok kentinde çekirge sürüleri görülmüyordu. Malatya'nın özellikle Arapgir ve Arguvan kazaları, Adıyaman, Mardin, Muş, Bitlis, Van, Diyarbakır, Urfa, Bingöl ve Hakkari gibi oldukça geniş bir alan çekirge akınlarına maruz kaldı. Urfa'da sadece üç köyde ve bir hafta içerisinde 23 tondan fazla çekirge öldürüldü (Cumhuriyet, 21 Mayıs 1958:5; Cumhuriyet, 30 Mayıs 1958:5; Cumhuriyet, 16 Nisan 1958:5). Sivas'taysa 48 köyü kapsayan ve 45 bin hektarlık alanda çekirgeleri imha için 85 bin ton kepek ve 12 ton ilaç sarfedildi (Cumhuriyet, 4 Ağustos 1958:3).

Verilen bu bazı örneklerden de anlaşıldığı gibi 1958 yılı çekirge istilaları açısından hayli yoğun bir yıldır. Öyle ki durumun hassaslığı karşısında mücadeleye Diyanet İşleri' de dahil oldu. Dikkat çekici bir biçimde çekirge ile mücadele konusunda 1958 Temmuz'unda müftülere gönderilen mesajda cami ve mescid-i şerîfelerde verilecek vaaz ve hutbelerde çekirge ile mücadelenin gerekli ve meşru olduğuna değinmeleri önemle istendi:

“Bu büyük din; insanlara zarar veren ve insanların hayatı ile ilgili olan madde ve mezruatı imha eden herhangi bir canlı mahluk olursa, olsun onun zararını defetmeyi de biz insanlara vecibe kılmıştır. Mezruatımızı bütün korkunçluğu ile tehdit ederek, yurdumuza kıtlık getirecek ve memleket çapında bir afet olmak temayülünü gösterecek olan, çekirge (...) imhası için hükümetimiz milyonlar sarfederken halkımızın bu mücadele teşkilatı ile el ele vererek çalışması hem dini ve hem de milli bir vazifedir.” (BCA, 051.V33/4.32.42).

Çekirge Mücadelesi Kapsamında Alınan Önlemler

Osmanlı/Türk toplumunun önemli bir sorunu olan çekirge istilalarıyla mücadele kapsamında çok çeşitli önlemler alındı. Bu mücadelenin zemini ve çerçevesi kanun ve talimatnamelerle düzenlendi. Yasal adımlar, uluslararası işbirliği ve bizzat bölgede çekirge sürüleri ve yumurtalarıyla mücadele etme şeklinde sınıflandırabileceğimiz tarzda adımlar atıldı. Bilindiği gibi Osmanlı'nın son zamanlarında çekirge mücadelesi için kanun ve talimatnameler çıkarıldı. 14 Kasım 1912'de “Çekirgenin İtlafı Hakkında Kanun-ı Muvakkat” başlığıyla mücadelenin çerçevesi hazırlandı. Bu geçici kanun 1912 sonundan 1916 baharına dek uygulandı. Kanuna sonradan eklenen fıkraların birleştirilmesiyle 20 Mart 1916'da “Çekirge Kanunu” başlığıyla yeniden ilan edildi ve 1926'ya kadar yürürlükte kaldı (Yıldırım, 2014:1023-1026).

26 Mayıs 1926'da TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'ye “Çekirge Kanunun Tadili Hakkında Kanun Lahiyası” geldi ve 11 maddelik bu metinle çekirge istilalarına karşı erken ve etkin

mücadele edebilmek adına bir yol çizilmek istendi (TBMM Zabıt Ceridesi, 25.6.1926:528 vd). Meclisten geçen Kanun 16 Haziran 1926 tarihinde Resmi Ceride/Gazete’de neşredilerek yürürlüğe girdi (Resmi Ceride, 16 Haziran 1926:1537 vd). Söz konusu Kanunla 7 Mart 1332/20 Mart 1916 tarihli Çekirge Kanunu’nun mülga olduğu ilan edildi. İlk maddede çekirge zuhur ettiği yahut tohum bıraktığı anda muhtarlar, ihtiyar meclisleri azaları, ihtiyar meclisi bulunmayan çiftlik, oba, yaylak ve kışlak ve emsali mahallerde ikamet edenlerin derhal mahallî Hükümete ihbar ve mevkiini irad etmeğe mecbur oldukları belirterek çekirge tahsisatından beş yüz kuruştan nihayet bin beş yüz kuruşa kadar mükâfat verileceği ifade edildi. Çekirge istilalarına karşı etkin bir mücadeleyi teşvik ederek aşağıdan yukarıya idarecilere sorumluluk yüklendi ve nitekim hükümetin çekirge mücadelesini ne denli ciddiye aldığıнын göstergesi de sekizinci maddeyle belirmektedir. Maddede özetle birinci maddeyle mükellef tutulanların ihbar vazifesini zamanında yapmamları durumunda bin beşer yüz kuruş cezaya çarptırılacakları bilgisi yer alıyordu. Diğer maddeler de genel ifadesiyle belirtecek olursak yöre halkının ve idarecilerinin bu mücadeleye katılmasını sağlamak adına onlara mükellefiyetler yükleyen maddeler içermektedir (Resmi Ceride, 16 Haziran 1926:1537,1538).

Hemen hemen 2 yıl sonra, yani 14 Mayıs 1928’de söz konusu kanunun 2. ve 3. maddeleri, 1235 numaralı kanunla tadil olundu (Resmi Gazete, 14 Mayıs 1928:5132). Daha sonra Meclis’te kanunun ikinci ve üçüncü maddesinin tefsiri hususunda bir takım tartışmalar olmuşsa da (TBMM Zabıt Ceridesi, 7.2.1929:14-16)¹ 7 Şubat 1929’da Heyet-i Umumiye “Çekirge Kanunu ile ihdas olunan mükellefiyetin memurlara dahi şamil olduğu sarıh bulunduğundan tefsire mahal olmadığı” şeklinde bir kararnameye imza atılarak tartışmalara nihayet verdi (Resmi Gazete, 14 Şubat 1929:6607).

1928 yılında çekirge mücadelesi için önem arz eden başka bir adım daha atıldı. 7024 kararname numarasıyla, “çekirge ve süne haşeratının imhası hakkında nizamname, 12 Ağustos 1928’de İcra Vekilleri Heyeti toplantısında kabul edildi ve 29 Ağustos’ta Resmi Gazete’de yayınlandı. 11 maddelik nizamnamenin ilk maddesi aynen şöyleydi:

“Çekirge ve süne haşerelerinin imha ve itlafını ve defi mazarratını temin için lüzum görülen yerlerde İktisat Vekâletince bir teşkilat-ı muvakkate ve mahsusa yapılır. Teşkilata dahil olacak bilimum memurun ve müstahdemine vazife-i salahiyetleri ayrıca İktisat Vekâletince yapılmış bir talimatname tespit ve tahdid olunur. Teşkilatı olmayan yerlerde mücadele memurine ait vezaif ziraat müdür ve memurları tarafından icra edilir.” (Resmi Gazete, 29 Ağustos 1928:5719).

Çekirge ile mücadele için bir de bütçeler oluşturularak bu tehdiye karşı kullanmak adına malzemeler alındı. Örneğin çekirge ve sair zararlı hayvanlarla mücadele için heyetler kurulması ve gerekli malzemelerin alınması için Bakanlar Kurulu, 1923 bütçesine 40.000 liralık bir ödenek ayırmış ve kimyasal ilaç ve aletlerin alımına başlamıştı. (BCA, 30.18.1/7.15.12; Temel, Baş, Bahar 2008:166). 1925’de Güneydoğu’daki çekirgeli arazide meydana gelecek çekirge sürfeleri ile Suriye ve Irak’tan yine bu bölgeye salgın halinde gelmesi muhtemel çekirgelerin ekili arazilerde tahribat yapmasından evvel itlafını temin etmek için 25 bin adet çinko levha, İngiltere Sheffield’deki fabrikadan pazarlıkla alınması, İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi (BCA, 030.18.1/016.71.20).

¹ 1235 numaralı kanunun ikinci maddesinde şunlar belirtilir: “Kanunu mezkurun üçüncü maddesi berveçhi ati tadil olunmuştur: Çekirge tohumları görülen mahallerle (süne) haşerası bulunan havalinin yol mükellefiyetlerini ifa edecek olan ahalisi kendi hududu dahilinde o gibi yerleri kendi çiftleri ve sair sürme aletleri ianesiyle sürmeye veya kazmaya ve çekirge sürfeleriyle (süne) böceğini ziraat veya mücadele müdür ve memurlarının irae edecekleri usullerle itlaf ve itlaf levazımını kendi vesaitiyle icab eden mahallere nakil etmeye mecburdurlar. Mükellefiyet on beş yaşından itibaren olunur (...)” bkz. Resmi Gazete, 14 Mayıs 1928, Sayı:888, s.5132.

Yine aynı sene çekirge, zeytin sineği ve tarla fareleriyle mücadele için Avrupa'daki firmalarda bulunan 20 bin adet çinko, pulvarizatör, uranya, arsenik gibi çeşitli malzemelerin pazarlıkla alınması İcra Vekillerinin 12 Haziran 1341/1925 tarihli toplantısında kararlaştırıldı (BCA, 030.18.01/014.38.3). 1928'de ise Güneydoğu'daki çekirge mücadelesinde kullanılan aletlerin nakli için dört adet Ford marka kamyonetin pazarlıkla alınması kararlaştırıldı (BCA, 030.18.01/027.82.18). 1923-1935 yılları arasında alınan toplam malzeme miktarıysa şöyleydi (Temel - Baş, Bahar 2008:167,168):

Pulvarizatör: 1.200 adet.

Uranya zehiri: 42 ton.

Havali püsgürgeç: 550 adet.

Çinko levha: 120.000 adet.

Kamyon ve kamyonet: 22 adet.

Traktör: 6 adet.

Otomobil: 3 adet

Sonraki yıllarda ihtiyaç duyulan malzemeler alınmaya devam etti. Mesela 1940'da yine aynı mücadele kapsamında 30 ton arsenikiyeti süt, üç ton karbolineumun pazarlıkla satın alınması kabul edildi (BCA, 030.18.1.2/92.89.6).

Mücadele için ekonomik kaynak ayırmanın yanında Türkiye'nin yaşadığı çekirge afetleri uluslararası bir problemdi ve yeni rejim bununla mücadele için çeşitli ülkelerle işbirliği yapıyordu. 8 Ocak 1924'te Suriye'de bulunan çekirge tohumlarının Türkiye- Suriye sınırına yakın olmasından dolayı alınan tedbirler konusunda Fransa Türkiye'den bilgi istemişti. 13 Aralık 1924'te ise Fransa temsilciliğinden Suriye'deki çekirge tohumlarının zararlarını engellemek için gerekli tedbirlerin alınması talep edildi. 28 Aralık 1924'te Suriye'deki çekirge mücadelesine yardımcı olmak amacıyla Türk ve Fransızlardan oluşan bir komisyon kurulmuştu (Sarıköse, 2013:142).

20 Mayıs 1926 tarihinde ise Uluslararası Çekirge Mücadele Mukavelesi imzalandı. "Türkiye, Filistin, Şarkî Erden, Irak ve Suriye Hükümetleri Uluslararası Çekirge İstihbarat Ofisinin teşkilini, çekirgeye karşı açılan savaşı müessir kılmak için teşekkülü faydalı görmüşler ve bu maksadla bir mukavele akdine karar verilerek" mukavele imza edildi. Bu oluşumun bir nevi organizatörü konumunda Fransa yer alıyordu. Bu mukaveleyle Şam'da Çekirge Haberleşme Ofisi kuruldu. Mukaveleye göre çekirge mücadelesi için Akid devletler tarafından senelik katılım hissesi verilecek ve bu para Fransa'nın Suriye Büyük Komiserliği aracılığıyla Şam'da bulunan Suriye ve Lübnan Bankasına aktarılacaktır. Üç yıllık bir devre için imzalandı ve taraf olan devletten aksi bir talep gelmedikçe mukavelelerin zımnen aynı müddetle uzatılacağı kabul edildi. Ofis'in iç nizamnamesi ve akid devletlere yüklenen vazifelerle çekirge mücadelesinde işbirliğinin etkin hale getirilmesi amaçlandı (Resmi Gazete, 31 Kanunuevvel 1934:4603 vd). Sonraki yıllarda Türkiye bunu uzatan kararlar aldı (BCA, 030.18.01/49.78.17).

Türkiye, çekirgeyle mücadelede daha teknik ve faydalı çalışmalara imza atması için yurtdışından konunun uzmanlarına da müracaat etti. Mesela 1931'de İzmir ve civarındaki çekirgeler üzerinde incelemelerde bulunması için İngiltere'deki İmperial İnstitut Entomology Gromwell Road Haşarat Enstitüsü'nün müdürü uzman Mr. Uvarof ülkeye getirildi (BCA, 030.10/23.64.10). 1937'de ise Berlin Hayvanat Müzesi Orthaptera Haşarat Dairesi Müdürü Prof. Dr. W. Ramme Türkiye'nin bazı bölgelerindeki haşarat üzerine incelemelerde bulunmak üzere Türkiye'ye davet edildi ve kendisine 725 lira ödendi (Temel, Baş, Bahar 2008:170,171).

Türkiye sık sık yapılan çekirge konferanslarına da Türkiye’yi temsilen uzmanlar göndermeye devam etti. 1925 yılının Ocak ayında Halep’te düzenlenecek olan çekirge konferansına Ziraat Vekâletince Ziraat Müdüriyeti Umumiyesi Mücadele Müdürü Tevfik ve Mersin Ziraat Müdürü Şevket Beylere harcırah ve yevmiye verilmesi kararlaştırıldı ve pasaportları çıkartıldı (BCA, 030.18.01/012.59.6; BCA, 030.18.01/12.63.17). Sonraki yıllarda örneğin Şam’da, Kudüs’te yapılan çekirge konferanslarına Türkiye’yi temsilen konunun uzmanları gönderildi (BCA, 030.18.01/1.10.32; BCA, 030.18.01/7.61.16; BCA, 030.18.01/24.81.2; Temel, Baş, Bahar 2008:169). Zaman zaman da Şam ve Lübnan’da yapılan çekirge mücadelelerini tetkik ve yine alınabilecek tedbirler hususunda bilgiler edinmek için heyetler gönderildi (BCA, 030.18.01/2.40.76.3; BCA, 030.18.01/2.49.78.9; BCA, 030.18.01.02/72.12.13).

Süne ve çekirgelerle mücadele konusunda verilmiş olan kararların tatbiki, neticeleri ve yeni konuları görüşmek amacıyla 1946’da Şam’da toplanacak uluslararası kongreye Ziraat İşleri Umum Müdürlüğü Mücadele Şubesi Müdürü Recep Görkmen ve Seyhan Ziraat Mücadele İstasyonu Fitopatoloji Şefi Rauf İstiranca katıldı (BCA, 030.18.01.02/112.67.7).

1950’li yıllarda Türkiye yine bu hususta uluslararası işbirliğine önem vererek çekirge salgınlarından başı ağrıyan ülkelerle irtibatını sürdürdü. Hatta Türkiye bazı ülkelere çekirgeyle mücadele konusunda bizzat yardım da etti. 10 Nisan 1952 tarihinde Bakanlar Kurulu, Suudi Arabistan’da başlayan ve Doğu Ürdün ile Suriye arazisine yayılan çekirge akını önlemek için ilgili hükümetler tarafından lüzum gösterildiği takdirde, komşu ülkeler hududu dahilinde Tarım Bakanlığı bünyesindeki teknisyen, vasıta ve malzemelerden faydalanarak katılabileceği şeklinde bir karar aldı (BCA, 030.18.01/128.25.10). Gerçekten de Türkiye bir yandan bu ülkelerle ortak mücadele planları hazırlarken, öte taraftan bazı ülkelere malzeme yardımları da yapıyordu. Örneğin Ürdün’e 200 ton kepek ve 7 ton agrosit 7 ilacı ve İran’ın talebi üzerine de 20 ton agrosit 7 ilacı göndermişti (TBMM Tutanak Dergisi, 17.11.1952:176,177).

25-28 Kasım 1952’de Amman’da çekirge mücadelesine karşı alınacak müşterek tedbirleri görüşmek için yapılan konferansa Türkiye’yi temsilen Ankara Mücadele Enstitüsü Müdürü Sadettin Erkılıç seçildi (BCA, 030.18.01/130.85.10). Türkiye, Mısır, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Suudi Arabistan’ın katılımıyla yapılan bir dizi toplantının ardından çekirge tehlikesinin bu yıl büyük olduğu belirtilerek Birleşmiş Milletler gıda ve tarım teşkilatından yardım istendi (Cumhuriyet, 29 Kasım 1952,:s.3).

20 Şubat 1953’de çöl çekirgesi istilalarına maruz kalması olasılık dahilinde olan ülkelere Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı tarafından temini mukarrer teknik yardımlara dair FAO.ca hazırlanan Çekirge Teknik Yardım Ek anlaşmasını Türkiye adına imzalaması için Roma Büyükelçisine yetki verildi (BCA, 030.18.1.2/131.15.12). Esasında Birleşmiş Milletler, çekirgeyle mücadelede başka devletlere de yardım yapmaktaydı. Mesela 1953 yılında çekirge istilalarının büyük tahribat yarattığı Ürdün’e yardım etmişti. Türkiye, bir yandan yurtdışındaki konferansları takip etmeyi sürdürmekte, öte taraftan da ülke içinde yaşanan yahut yaşanabilecek istilalara karşı hemen harekete geçmekteydi. 1953 yılında Sudan’dan Türkiye’ye gelmesi muhtemel çekirge sürülerine karşı Ziraat Vekâleti, güneyde tedbirleri almıştı. Vekâlet Seyhan Mücadele Başteknisyeni Saadettin Sarıkaya ve yardımcısı Şemsi Günay’ı tedbirleri almakla görevlendirmişti. Uzmanlar da Urfa, Antep, Mardin, Siirt, Maraş, Diyarbakır, Malatya’da gerekli hazırlıklara girişmişti (Siirt Postası, 4 Nisan 1953:1).

Anlaşıldığı gibi hükümet yetkilileri ihtimaller karşısında dahi hemen harekete geçerek gerekli tedbirleri almaya uğraşıyordu. Aynı zaman da belirtildiği gibi uluslararası alanda da çekirge mücadeleleriyle ilgili toplantıları takip etmeyi sürdürdü. 14-17 Ağustos 1955 tarihindeyse yine Şam’da toplanan çöl çekirgeleri mücadele komitesinin ikinci celsesine Türkiye adına Ziraat Vekâleti

Mücadele Şubesi Müdürü Şemsi Günay ve Ankara Mücadele Enstitüsü Kadri Akat ve Enstitü Uzmanı Süleyman Balamir'in katılmasını kararlaştırıldı (BCA, 030.18.01.02/140.66.11).

Nihai olarak gerek çekirge salgınları ve gerekse ekili-dikili alanlardaki hastalıklarla mücadelede Türkiye oldukça aktif çalışmalara imza atarak yoğun bir mesai harcadı. Yapılan başarılı müdahalelerle birlikte Türkiye'de ciddi denebilecek ölçüde kıtlık yaşanmasının önüne geçildi. Hatta tarım ürünleri ihracatında kayda değer artışlar yakalandı. 1923'de 50.8 milyon dolar olan ihracat 1930'da 71.7 milyon dolara çıktı. 1933-1938 döneminde sanayileşmeye hız verilmiş olmasına rağmen tarım ürünlerinde yine herhangi bir sıkıntı yaşanmadığı söylenebilir (Temel, Baş, Bahar 2008:175).

Son Söz

Zaferle sonuçlanan Milli Mücadele'nin ardından sahneye çıkan yeni devletin ekonomik imkanları kısıtlıydı, buna karşılık uğraşması gereken pek çok sorun vardı. Bunlardan biri afet olarak nitelendirilen çekirge istilalarıydı. Kaldı ki tarih boyunca insanları uğraştıran ve uzun yıllar Osmanlı İmparatorluğu'nun da mücadele ettiği bu afet, Cumhuriyet döneminde de bilhassa tarım arazilerinde tahribatlar yaratıyordu. Sürü halinde Türkiye'nin pek çok bölgesinde görülen çekirgeler ekili, dikili araziler için ciddi tehdit demektir. Çekirge salgınlarıyla mücadele için Cumhuriyet döneminde çok çeşitli adımlar atıldı, tedbirler alındı. Bu tedbirler; ek ödenekler çıkarma, araç-gereç satın alma, mücadele için kadro tahsisleri, yurtdışından uzmanlar getirilmesi, yasal adımlar atılması ve bu alanda uluslararası işbirliğine gitmesi olarak ifade edilebilir.

Cumhuriyet döneminde sıklıkla yaşanan çekirge istilalarıyla mücadelenin ne denli önemli olduğunu kavrayan Türkiye, çekirge mücadelesinde giderek tecrübelendi. Öyle ki çekirge sürüleri henüz ülkeye girmeden, yöneticiler gerekli mekanizmaları devreye sokarak tedbirlerin alınması için kolları sıvıyordu ve harekete geçiliyordu. Dönemin siyaseti ve konunun uzmanları etkin bir mücadele için ellerinden gelen gayreti gösterdiler ve mücadeleyi daha da sistemli bir şekilde soktular. Bu mücadelenin önemli bir parçası olarak uluslararası işbirliğine de büyük önem verilerek çekirge salgınlarından nasibi alan devletlerle irtibat sürdürüldü. Bu mücadele kapsamında bilgi alışverişi, 1920'lerden 1960'lara dek hızını kaybetmeden devam ettirildi ve hatta Türkiye başka ülkelere çekirgeyle mücadele için malzeme dahi gönderdi. Bütün bunların toplamında pek çok defa çekirge istilaları yaşansa da alınan tedbirler ve yürütülen çalışmalarla birlikte mühim denilebilecek zararların önüne geçmede başarılı olundu. Zira çalışmanın kapsamına giren dönem aralığında Türkiye'de, her ne kadar zaman zaman zorluklar yaşanmış olsa da ciddi bir kıtlık meydana gelmedi. Ve hatta tarım ürünlerinde yükselişe geçen bir ivme yakalandı.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 030.10/7.39.32.

BCA, 030.10/23.64.10.

BCA, 030.10/185.277.7.

BCA, 030.10/185.277.10.

BCA, 030.10/185.277.11.

BCA, 030.10/185.277.18.

BCA, 030.18.01/7.61.16.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/1

BCA, 030.18.01/1.10.32.
BCA, 030.18.01/7.15.12.
BCA, 030.18.01/016.71.20.
BCA, 030.18.01/014.38.3.
BCA, 030.18.01/027.82.18.
BCA, 030.18.01/49.78.17.
BCA, 030.18.01/012.59.6.
BCA, 030.18.01/12.63.17.
BCA, 030.18.01/24.81.2.
BCA, 030.18.01.02/40.76.3.
BCA, 030.18.01.02/49.78.9.
BCA, 030.18.01/128.25.10.
BCA, 030.18.01/130.85.10.
BCA, 030.18.01.02/92.89.6.
BCA, 030.18.01.02/72.12.13.
BCA, 030.18.01.02/112.67.7.
BCA, 030.18.01.02/141.93.6.
BCA, 030.18.01.02/131.15.12.
BCA, 030.18.01.02/140.66.11.
BCA, 051.V33/4.32.42.

Belgesel Nitelikli Kaynaklar

T.C. Resmi Ceride

T.C. Resmi Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

TBMM Tutanak Dergisi

Süreli Yayınlar

Akşam

Hilali Ahmer

Cumhuriyet

Siirt

Siirt Postası

Ulus

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/1

Tetkik Eserler ve Makaleler

- Aysel, M. (8 Temmuz 1935). “Konya Ovasını Yeni Bir Felaket Tehdit Ediyor”, *Cumhuriyet*, No:4003, s.2.
- Balamir, Süleyman (1952). “Yakın Doğu’da Çöl Çekirgesi Durumu”, *Bitki Koruma Bülteni*, Sayı:3, s.14-26.
- _____ (1956). *Zararlı Çekirgeler ve Mücadele Metodları*, Ankara.
- Erden, Mithat (2012). *Cumhuriyetin İlk Öğretmenlerinden Anılar*, Ankara: Pusula Yayıncılık.
- Musa (24 Ağustos 1929). “Orhangazi Mektubu”, *Cumhuriyet*, No:1901, s.2.
- Özek, Süreyya (9 Mayıs 1952). “Çekirge Âfeti”, *Cumhuriyet*, Sayı:9977, s.2.
- Sarıköse, Selma Turhan (2013). *XIX. Yüzyılda Çukurova’da Doğal Afetler ve Salgın Hastalıklar*, Konya: Selçuk Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi.
- Temel, Mehmet, Baş, Hayrünnisa (Bahar 2008). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında İzlenen Bitki ve Orman Sağlığını Koruma Politikası”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, Sayı:20, s.165-176.
- Yıldırım, Mehmet Ali (2014). “Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti’nin Beşinci Düşmanı: Çekirgeler”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), s.1017-1042.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Obuz, Ö. (2017). “Cumhuriyet Döneminde Çetin Bir Mücadele: Çekirge ile “Savaş” / A Fierce Struggle in the Republican Period: “Fight” with the Locusts”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/1, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11368>, p. 177-190.